

مروری بر عناصر برنامه درسی تربیت اخلاقی

مهدی تیکنی^۱، سید کاظم علوی لنگرودی^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، دانشگاه یزد، mticani@yahoo.com

^۲ استادیار دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه یزد، kalavi@yazd.ac.ir

چکیده

تربیت اخلاقی یکی از مهمترین مسائل امروز جامعه و نظام آموزشی. تربیت اخلاقی به عنوان یکی از اهداف اصلی نظام آموزشی است که دستمایه فرهنگ هر کشور می‌گردد. لازمه دستیابی به این هدف بزرگ در نظام آموزش و پرورش توجه به برنامه درسی تربیت اخلاقی است. در این مقاله به عناصر اصلی یک برنامه درسی شامل نیازسنجی و اهداف آموزشی، محتوای آموزشی، محیط یادگیری و تاثیرات آن، روش‌های تدریس و ارزشیابی پرداخته شده است. این مقاله با رویکردی تحلیلی-توصیفی به بررسی و تبیین عناصر برنامه درسی پرداخته است. بازبینی و اصلاح برنامه‌های موجود در حوزه تربیت اخلاقی از لازمه‌های نظام آموزش و پرورش کشور است. استفاده از روش‌های غیرمستقیم یکی از کمبودهای اساسی در آموزش و پرورش موجود به شمار می‌رود، از جمله این موارد برنامه‌هایی مانند اردوهای سازندگی و زیارتی خود به عنوان یک برنامه درسی مفصل در تربیت اخلاقی دانش آموزان می‌تواند مطرح گردد.

واژه های کلیدی

تربیت اخلاقی، برنامه درسی، عناصر برنامه درسی

مقدمه

تعلیم و تربیت در زندگی بشر، مهم‌ترین و اساسی‌ترین جنبه زندگی است. مشخصه جامعه سالم و توسعه یافته، صرفاً به داشتن موقعیت جغرافیایی خوب و معادن متنوع و منابع مالی نیست. بلکه جامعه سالم و توسعه یافته، جامعه‌ای است که دارای نظام تعلیم و تربیت پویا، با نشاط، زنده و مترقی است. چنین نظامی می‌تواند انسان‌های آزاد، مستقل، اخلاقی، و مبتکر بسازد که جامعه را به سامان مادی و تعالی معنوی برساند [۱].

تعالیم اسلام به تربیت جان و پرورش روح آدمی توجه ویژه‌ای دارد، زیرا انسان در پرتو تربیت نفس و تزکیه روح، به مراحل کامل

انسانیت دست می‌یابد و سرانجام به فلاح و سعادت ابدی نایل می‌شود. چنان که حضرت علی(ع) می‌فرماید:

"اگر فرضاً به بهشت امید نداشتیم و از آتش دوزخ نمی‌ترسیدیم و به ثواب هم عقیده نداشتیم، باز هم سزاوار بود که در جستجوی مکارم اخلاق باشیم، زیرا مکارم اخلاق، راه پیروزی و سعادت را به انسان نشان می‌دهد" [۲].

جامعه امروز بشر دچار بحران هویت معنویت و اخلاق شده است. از این رو، امروزه نیاز بشر به تزکیه و پرورش، به مراتب بیش از نیاز او به تعلیم و آموزش است.

با پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار حکومت اسلامی، آموزش دینی و اخلاقی جایگاه ویژه‌ای در تعلیم و تربیت رسمی و غیر رسمی یافت و محور سایر اهداف آموزش قرار گرفت، در اصل چهارم از اصول حاکم بر نظام آموزش و پرورش آمده است [۳]:

"در آموزش و پرورش نه تنها تعلیمات دینی خاص، بلکه همه برنامه‌ها و آموزش‌ها باید به عنوان اجزای یک مجموعه هماهنگ اسلامی، برحسب اقتضاء و گنجایش و جنبه و جهت دینی داشته باشد. برنامه ریزان و معلمان باید در همه برنامه‌ها و فعالیت‌ها بنا به مقتضیات خاص هر موضوع، به جنبه‌ای الهی و تقویت بینش دانش آموزان توجه کنند."

اما با گذشت بیش از دو دهه از استقرار نظام اسلامی و با وجود کوشش‌های متعددی که برای آشناسازی کودکان و نوجوانان با اصول و مفاهیم دینی و اخلاقی صورت گرفته است، نگاهی به نسل جوان، ناکارآمدی این کوشش‌ها را نمایان می‌سازد.

امروزه یکی از دغدغه‌های موجود در نظام آموزشی، چگونگی تربیت اخلاقی است. در بحث تربیت اخلاقی، صرف شناخت ضرورت و جایگاه آن در میان ابعاد تربیت، مطرح نیست. امروزه مسئولان و برنامه‌ریزان، به دنبال راهکار عملی برای حل این مشکل هستند. به نظر می‌رسد "برنامه درسی"، در این زمینه می‌تواند نقش هماهنگ کننده همه عوامل دخیل در تربیت را ایفا نموده، کارساز باشد [۱].

برنامه درسی چارچوبی برای تصمیم‌گیری فراهم می‌آورد که در قالب آن با بحث از اهداف، محتوا، محیط یادگیری، روش‌های تدریس، ارزشیابی و نظایر آن، تلاش می‌شود تجربیات یادگیری و یاددهی سازمان دهی شود.